

менеджмент: зб. наук. пр. – К., 2010. – Вип. 5. – С. 68–83.

6. Ростовський О. Я. Теорія і методика музичної освіти: навч.-метод. посіб. / О. Я. Ростовський. – Тернопіль : Навчальна книга. – Богдан, 2011. – 640 с.

7. Рудницька О. П. Педагогіка загальна та мистецька: навч. посіб. / Оксана Рудницька. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 358 с.

УДК 371:811.161.2+378.016:82.09

Л.О. Базиль, м. Київ

**ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ІНТЕГРАТИВНЕ
ПОНЯТТЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ І ФЕНОМЕН ОСВІТНЬОЇ
ПРАКТИКИ**

В умовах розвитку інформаційно-технологічного суспільства зміщено акценти у функціональному призначенні художньої літератури, зросла роль компенсаторно-гедоністичних функцій творів мистецтва. Тотального поширення набуває масова література. У суспільстві викристалізовується «модель» одновимірного читання текстів лише масової літератури, що обмежує діапазон культурних потреб людини. Означені явища фокусують увагу науковців і освітян до постаті вчителя-словесника, зумовлюють підвищення значущості його соціокультурної місії, посилення вимог до рівня якості підготовки. На часі фахівці, спроможні викликати інтерес до читання й глибокого осмислення художніх творів в кожного учня, спонукати його до виявлення ціннісних сенсів літературно-художніх явищ. Виконати таке завдання, а саме: цілісно, глибоко осягнути літературу як особливе мистецтво, вдало спроектувати схеми, алгоритми літературознавчої діяльності, ефективно їх використати зможе вчитель із високим рівнем літературознавчої компетентності.

Сутність літературознавчої компетентності увиразнено характеристиками цілісності, ієархічності, багаторівневості, емерджентності, інтердисциплінарності, полікомпонентності, поліфункціональності, гнучкості, відкритості, нелінійності, екзистенційності, суб'єктивності, індивідуалізованості. Як феномен літературознавча компетентність виявляється й розвивається у процесі осмислення літературно-художніх явищ, їх оцінки, інтерпретації та трансфесіоналізації виокремлених сенсів змісту текстів, розроблення та проектування раціональних схем і алгоритмів відповідних видів діяльності.

З метою забезпечення раціонального використання терміну «літературознавча компетентність» й сформульованої дефініції у науковому дискурсі педагогіки і освітньому просторі досліджували співвідношення означеного поняття з науковими категоріями: «літературознавча обізнаність», «професійна компетентність», «професіоналізм». У цьому опиралися на ідею О. І. Пометун [2] щодо групування компетентностей за такими блоками: ключові (міжпредметні і надпредметні) компетентності, на основі яких можливо встановити здатність фахівця виконувати різні види діяльності, ефективно

вирішувати актуальні проблеми; такі компетентності формують і вдосконалюють шляхом безперервного здобуття освіти упродовж життя; галузеві компетентності, що формують у процесі всього терміну засвоєння змісту галузі знання (в середній, вищій і післядипломній ланках освіти), відображаються в інтерпретаційних варіантах усвідомлення людиною соціокультурної ролі, способу функціонування галузі, умінь задіювати компетентності для розв'язання індивідуальних і соціальних проблем; предметні компетентності, яких набувають на основі вивчення окремого навчального курсу в середній, вищій школі упродовж навчального року чи ступеня навчання.

Перенесення такої ідеї в площину дослідження зумовило об'єктивну потребу гіпотетичного розгляду сутності літературознавчої компетентності у різних вимірах. По-перше, як міжпредметної компетентності, оскільки літературознавча діяльність забезпечує адекватне пізнання, усвідомлення, оцінювання та інтерпретацію літературних творів різних стилів, об'єктивне осмислення літературно-критичних праць, творче використання опанованих наукових тверджень. По-друге, як галузевої компетентності, оскільки літературознавство – це самостійна наукова галузь, зміст якої, відповідно до вимог освітніх стандартів, засвоюють у середній, вищій, післядипломній ланках системи освіти. По-третє, як предметної компетентності, оскільки літературознавчі знання, вміння, навички, досвід діяльності набуваються переважно у процесі опанування спеціальних навчальних курсів.

Зокрема, літературознавча компетентність як результат фахової освіти майбутнього вчителя української мови і літератури включає, по-перше, сукупність мотиваційно-ціннісних орієнтацій щодо літературного простору, шкільної літературної освіти, літературознавчої підготовки; по-друге, цілісне, інтегроване наукове знання про літературний простір, відомості з теорії літератури, літературної критики, методології літературознавчої науки, про основні різновиди літературознавчої діяльності та особливості їх виконання; по-третє, комплекс професійно значущих якостей щодо виконання комплексного літературознавчого аналізу літературно-художніх явищ і фактів, їх інтерпретації адекватно мистецькій сутності літературної творчості. Літературознавча компетентність як освіченість (грамотність) (за Є. П. Белозерцевим [1]) означає: по-перше, глибоке володіння фундаментальним змістом фахової освіти; по-друге, поінформованість у галузі освітньої і наукової інноватики класичного і сучасного літературознавства, художньо-літературної практики; по-третє, наявність стійкої індивідуально-особистісної потреби у здобутті і поглибленні таких відомостей, уміння їх оптимально використовувати для пізнання, осмислення та інтерпретації літературно-художніх явищ, літературно-критичних оглядів, теоретико-літературних розвідок. У сукупності означені складники утворюють підготовленість особи до виконання різних видів літературознавчої діяльності. Під таким кутом зору літературознавчу компетентність майбутнього вчителя української мови і літератури характеризуємо як індивідуальну підготовленість до успішного виконання літературознавчої діяльності як підгрунтя психолого-педагогічної дії та самореалізації фахівця.

Літературознавча компетентність як складова професійної майстерності уможливлює безперервний особистісно-професійний розвиток індивіда, сприяє утвердженню індивідуального стилю діяльності. Відтак роль літературознавчої компетентності в особистісно-професійному становленні майбутніх учителів-словесників набуває значущості, а її розвиток у контексті концепції «освіти упродовж життя» постає як важливий чинник функціонування системи професійної підготовки.

Отже, літературознавча компетентність як інтегративне особистісно-професійне утворення впливає на реалізацію мети, завдань базової і профільної шкільної літературної освіти та професійної підготовки майбутніх учителів української мови і літератури може. Володіння літературознавчою компетентністю учнями сприяє їхній самореалізації у процесі адекватного пізнання себе і світу через читання, осмислення, оцінку та інтерпретацію творів. Розвинена літературознавча компетентність студентів актуалізує усвідомлення ними важливості опанування навчальних курсів (як інтегративного, міждисциплінарного, так і фундаментального, академічного спрямування), сприяє збагаченню тезаурусу і підвищенню рівня володіння ним для засвоєння літературно-художніх явищ, спонукає до виконання літературознавчої діяльності та вироблення її індивідуального стилю, що всебічно реалізовуватиметься у майбутній професійній праці. Словеснику з творчим рівнем розвитку літературознавчої компетентності більш швидко й якісно вдається сформувати у школярів стійкий інтерес до опанування творів класичної і новітньої літератури, усвідомлення й переосмислення сенсів змісту сприйнятих текстів, перетворити процес аналізу літературно-художніх явищ у психологічно тонкий процес виховання особистості школяра і захоплююче дослідження «пошуку істини», відповідей на життєво важливі питання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Педагогическая подготовка учителя-филолога (идеология, содержание, технология) : [учебн. изд.] / под ред. Е. П. Белозерцева. – М. : Валент, 1996. – 103 с.
2. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи / [під заг. ред. О.В. Овчарук]. – К. : К.I.C., 2004. – С. 64–71. – (Бібліотека з освітньої політики).